

Izbija svak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

TO—YEAR XXIV.

PANJA ZATIRA MONARHISTIČNO PROPAGANDO

Izbila izgnala katoliškega škofa iz dežele, ker je agitiral proti republikani. Papežev protest proti uničenju cerkvenega premoženja. Protiklerikalni izgovori ponehali.

Madrid, 18. maja. — Madridska vlada je na tihem odredila izgnanje katoliškega škofa Mugica, ki je sinoči prekorajčil špansko-katoliško mejo. V Franciji se bo izgnan škof Segura, španjski primatu, ki je bil par dni prej deportiran iz Španije.

Kot kardinal Segura, tako se škof Mugica ni mogel spriliti z novo vlado. Obtožen je, da je hujškal vernike proti republikani in agitiral, naj pri volitvah v parlament volijo monarhiste.

Njegov izgon je vlada držala tajnost, dokler ni škof prekorajčil mejo, z namenom, da preneha nemire. Škofova pot drži Lard, kjer se bo sestel s kardinalom Seguram, nakar bosta odpotovala v Rim in poročala o situaciji v Španiji.

Protiklerikalni izgovori ponehali. V zadnjih dveh dnevih je bilo par neznatnih prask med republikani in monarhisti, ki pa niso bile hitro potlačene. Preki sod. je še v veljavi v nekaterih mestih južne Španije, bo vlada proti odločeni, če se v tem času ne zgodi kaj izrednega.

Verjaj je bil 45-letni rojstni dan izgnanega Burbonca, toda Madrid ga ni praznoval. Če so ga monarhisti proslavljali, so to morali zaprti vrati, javne demonstracije ni bilo nobene.

Vatikansko mesto, 18. maja. — Papež Pij je v svoji prvi izjavi, ki jo je včeraj podal z ozirom na protiklerikalne izgrede v Španiji, označil požigane cerkve, amonstov in druge cerkvene stvari za bogokletstvo proti veri. Tisti, ki so povzročili uničenje, bodo morali dati odgovor za svoja dejanja, je dejal papež.

Svojo izjavo je papež podal pred grupo španskih romarjev, katero je vodil pomožni škof iz Valencie in je prisel v Rim, da proslavi štiridesetletnico enilike, ki jo je izdal papež Leon XII.

Novi pakt med Nemčijo in Rusijo

Poučenih krogih prevladuje mnenje, da bo berlinska pogodba obnovljena.

Zeneva, 18. maja. — Nemčija in sovjetska Rusija se pripravljata na podpis nove pogodbe, ki odlikanja vojno ali finančni pakt med obema državama. Na pogajanja med Moskvo in Berlinom so v teku že več tednov in mnenje prevladuje, da bo obnovitev takozvane berlinske pogodbe ali sestava nove, istovrstne. Berlinska pogodba, ki je prav za prav obnovitev berlinskega pakta iz l. 1922, poteka v kratkem.

Dobro poučeni nemški in sovjetski krogi trdijo, da je bila berlinska novega pakta izdelana, kar je nemški zunanji minister Curtius zapustil Berlin in odšel v Zenevo. Pakt bo obnovil iste klavzule, ki določajo, da se Nemčija in Rusija bosta pridružili tretji strani, če ta napove vojno prvi ali drugi.

Pokojni Stresemann se je kot zunanji minister Nemčije opiral na klavzule, ki je izjavil, da se Nemčija ne bo pridružila nikomur brez britanskega urada za zunanje zadeve, ki je delal na tem, da se ustvari solidna fronta evropskih držav proti sovjetski Rusiji.

Zborovanje Mednarodne delavske konference

Mary Anderson je ameriška delegatkinja, ki bo zastopala zvezni delavski departament na zborovanju.

Washington, D. C. — (FP) — Mary Anderson, direktorica ženskega biroja v zveznem delavskem departamentu, je odpotovala v Evropo, kjer se bo udeležila zborovanja Mednarodne delavske konference, ki se odpre 28. maja v Ženevi. Reprezentirala bo delavski departament, in to v zvezi dejstvu, da se Združene države niso hotele pridružiti Ligi narodov ali Mednarodni delavski konferenci, organizaciji, ki je pridružena k Ligi. Ameriška vlada se je držala stran od zborovanja te organizacije od prvega kongresa, ki se je vršil l. 1919 v Washingtonu.

Na konferenci v Washingtonu l. 1919 so bile sprejete konvencije glede ponočnega dela v industrijah. Predvidevale so preprosto ženskega dela med desetimi uro zvečer in peto jutraj v petinpetdesetih državah, ki so se pridružile Mednarodni delavski konferenci, od katerih jih je 19 ratificiralo konvencije. Sedaj nekateri predlagajo revizijo pogojev. Ena sprememba bi se tičkala delovnih ur pri ponočnem delu od 11. zvečer do 6. jutraj, ki bi pa morala biti sprejeta potem sporazuma med delavci in delodajalci v nekaterih industrijah in na ozemlju, kjer bi bila taka sprememba neobhodno potrebna.

Miss Anderson, kateri so znane razmere v ameriški tekstilni industriji, ki uposluje ženske pri ponočnem delu, bo poročala na zborovanju o možnem učinku dogovora, ki ga je sklenila velika večina ameriških tekstilnih tovarnarjev glede popolne odprave ženskega ponočnega dela v tej industriji. Z njo je odpotovala v Evropo tudi miss Elizabeth Christman, tajnica Narodne lige ženskih strokovnih uniij, ki bo kooperirala z miss Andersonovo, da ostanejo konvencije glede ponočnega dela, ki so bile sprejete v Washingtonu, še nadalje v veljavi.

Družba odslovila 1600 delavcev

Delavce se je polastil nemir in govore o uniji. — Pričujejo nove odslovlitve.

New York. — (FP) — Brooklyn Edison kompanija je te dni odslovila 1600 delavcev in s tem povzročila veliko nezadovoljnost med uslužbenci, ki se kristalizirajo v agitacijo za organiziranje unije. Delavci pravijo, da je bilo mnogo več uslužbencev odslovljenih kot poročila družba. Omenjajo tudi izjave delavodij, ki so se izrazili, da bo 2500 delavcev odslovljenih, sploh vsi, ki prejema več kot 55c na uro.

Kolikor jih bo družba nazaj upoabila, bodo nastavljeni z nižjo plačo; načrt te masne odslovlitve je predvsem redukcija mezd. Več delavcev bi imelo v kratkem iti na letne počitnice s plačo, nekaj dni prej pa so bili odslovljeni.

Predsednik družbe Matthew S. Sloan je član Prosserjevga odbora za pobijanje brezposelnosti. V imenu družbe je prispeval v blagajno tega odbora \$174.956. Delavci pa pravijo, da so to vsoto sami prispevali in jim je bila odtrgana od plače. Sloan je tedaj naredil vtis, kot da je to dar družbe. Prosserjev odbor je odslovil 11.000 delavcev, ki so imeli začasno delo po tri dni na teden, ker je izčrpal blagajno.

Pred tovarno Brooklyn Edison kompanije so na dnevnem redu shodi, na katerih nastopajo govorniki Konference za progresivno delavsko akcijo. Med delavci pa se širi agitacija za ustanovitev unije. K temu sentimentu priliva kompanija tudi z uvajanjem novih priganjaskih metod.

KITAJSKA PREDLOŽILA ZAHTEVE SOVJETOM

Insistira, da mora sovjetska Rusija prenehati z rdečo propagando.

Peiping, 18. maja. — Zanesljiva poročila govore, da je kitajska nacionalistična vlada podvela korake za obnovitev diplomatskih odnosov s sovjetsko Rusijo, ki so bili prekinjeni vsled spora, kateri je nastal radi kitajske vzhodne železnice. Nacionalistična vlada je poslala svojega delegata Mo-teh-huija v Moskvo, kjer bo predložil kitajske zahteve sovjetski vladi. Zahteve so sledeče:

1. Kitajska odkupi kitajsko vzhodno železnico in njeno lastnino v mandžurskih provincih.
2. Trgovinski odnosi med obema deželama morajo temeljiti na enaki in izmenični podlagi.
3. O vprašanju diplomatskih odnosov se ne more razpravljati, dokler sovjetska vlada ne obljubi, da bo prenehala s komunistično propagando v vseh delih Kitajske.
4. Rusija mora odpoklicati svoje vojaštvo iz Mongolije in vrniti vse privilegije, ki jih je dobila v tem teritoriju.
5. Sovjetska vlada mora pristati na novo demarkacijo med Rusijo in Kitajsko.

Diplomatski odnosi med Rusijo in Kitajsko so bili ukiniteni l. 1927, ko je Čang Tso-lin, poveljnik mandžurske vojske odslovil sovjetskega poslanika Karakhana in uprizoril naval na njegovo palačo v Peipingu. Policija je zaplenila listine in druge evidence, ki je pričala o dobro organizirani komunistični zarioti proti obstoječi kitajski vladi.

Grške ženske bodo morda izgubile volilno pravico.

Atene, Grška, 18. maja. — Grške ženske se povsem razlikujejo od žensk v drugih državah, ki so se leta in leta borile, da dobe volilno pravico. Čeprav je poteklo že 14 mesecev, odkar je vlada dala vsem ženskam, starim nad 30 let, volilno pravico, se je samo 4257 žensk od 3.128.450 udeležilo zadnjih občinskih volitev. Posledica tega nezanimanja najbrž bo, da bo vlada odzvela ženskam volilno pravico.

Republika Ekvador bo deportirala katoliške duhovnike

Quito, Ekvador, 18. maja. — Minister za notranje zadeve je instruiral governerja provinc, naj deportirajo vse katoliške duhovnike, ki agitirajo v cerkvah za odpravo javnih šol.

Tisoč proslavcev se priglasilo za službo

Chicago. — Več kot tisoč moških in žensk je prošlo soboto navadilo na mestno hišo, ko je okrajni biro za ljudsko blagostanje naznanil, da potrebuje 18 ljudi na izpraznjena mesta v tem biroju.

Hoover odklonil delavsko deputacijo

Obisk je aranžiral ljudska ložja, da opomni Hooverja, da skliče izredno zasedanje kongresa v interesu brezposelnih.

Washington. — (FP) — Predsednik Hoover je odklonil kolektivno deputacijo delavskih žen, ki so prišle v Washington, da pletirajo pred njim, naj zvezna vlada nekaj stori v pomoč brezposelnim. V Belo hišo so prišle iz raznih držav dan po materinskem dnevu in naile predsednikove vrata zaprta.

Končno je Benjamin Marsh od ljudske ložbe pridobil predsednikovega patronažnega tajnika Waltera Newtona, da je sprejel deputacijo. V kratkem razgovoru mu je mrs. Pearl Shiflet, žena rudarja z Warda, W. Va., omenila, da rudarji žele, da Hoover obišče West Virginio in se na lastne oči prepriča o njihovem položaju. S seboj je imela 9-letnega sina. Od zadnjega avgusta je njen mož delal komaj dva meseca in pol. Okrog ena tretjina bivših rudarjev pri Kelley Creek rovu je brez dela radi črnolistanja, ker niso kupovali v kompanijski trgovini.

Mrs. Armita Johnson iz Cedar Grows, W. Va., je povedala, da je njen mož brez dela že 13 mesecev. Pri Kelley Creek premoگونniku je bil odslovljen radi u-nijskih aktivnosti. Pri delu v rovu je izgubil nogo in sedaj ne more nikjer dobiti zaslужka. Dokler je delal, je zaslužil okrog \$50 na mesec. V družini so trije otroci, najstarejši star 15 let.

Mrs. J. C. Morrison je prišla s svojim 11-letnim sinom iz Danville, Va. Do stavke tekstilnih delavcev lansko leto sta bila z možem zaposlena pri Dan River kompaniji. Pred enim letom je bila družina, v kateri so trije otroci, izgnana iz kompanijskega stanovanja, prej pa je bil mož odslovljen, ker se je pridružil uniji.

Mrs. James O'Donnell je prišla s svojo malo hčerko iz Baltimore, Md. Njen mož, član ilvarske unije, je eno leto brez dela. Mrs. Anna Coppola je prišla iz New Havena, Conn. Po poklicu je oblačilna delavka, sedaj na stavki. Njen mož, ključavničar, je izgubil delo pred 18 meseci. Od takrat je sem pa tam delal le par tednov.

Mrs. Jen, Alletag iz New Bedford, Mass., je povedala, da je njen mož, popravilalec statev, izgubil delo l. 1928 in bil prisiljen zapustiti dom in iskati delo drugje, ona pa je izgubila delo v tekstilni tovarni septembra 1929. Sedaj dela par ur dnevno v neki restavraciji. S seboj je imela svojo malo hčerko.

Delegacija je imela biti številnejša. Radi strahu, da bi moze izgubiti delo in prišli na črno listo, je večina žen ostala doma. Hoover bi jih itak ne bil zaslужal, ker on ne sprejema v avdijenco delavskih deputacij. Z vesebnimi srami vred je on nasproten zasedanju izrednega kongresa v svr-ho federalne pomoči brezposelnim, ker bi to zvišalo davke bogatejšim slojem.

BRIANDOV NAČRT EVROPSKE FEDERACIJE

Načrt predvideva ustanovitev mednarodne borze, ki naj bi imela nadzorstvo nad finančnimi transakcijami in krediti.

Zeneva, 18. maja. — Aristide Briand je predložil svojim kolegom, s katerimi je delal prošlih sedem let, detajliran načrt glede ekonomske organizacije združenih držav Evrope. Njegov memorandum je prečital pred pan-evropsko komisijo francoski delegat Francois Poncet.

Načrt je razdeljen v tri glavne dele, od katerih vsak predstavlja drugačno osnovo ekonomske organizacije, ki naj privede evropske države dejstveno v eno močeno državo, ne samo teoretično.

Prvi del predvideva ustanovitev agrarnega odbora, ki naj bi reguliral kolektivno nakupovanje in prodajo poljedelskih produktov, zagotavljal distribucijo, dajal kredite in določal carino za produkte.

Drugi del, ki se peča s industrijsko organizacijo, predvideva kvotni sistem za industrijske izdelke, mašinerijo in avtomobile. Organizacija bi se uveljavila potom ustanovitve mednarodnega kartela, ki bi reguliral produkcijo vseh industrijskih izdelkov. Tretji del predvideva finančno organizacijo Evrope, ki bi povečala območje finančnega komiteja Lige narodov. Ta organizacija se bi povsem razlikovala od mednarodnih bank in bi bila nekaka evropska borza, ki naj bi regulirala finančne transakcije in kredite držav, katere bi se pridružile federaciji. Podrobnejši načrt za funkcioniranje take organizacije ni bil objavljen, toda memorandum navaja, da bi Francija dala svoj prebitek zlata na razpolago evropski superdržavi v slučaju, da se Briandov načrt uresniči.

Republikanski list zahteva izgon jezuitov iz Španije

Madrid, 18. maja. — List "Crisol" ki reprezentira republikanske kroge, se je pridružil zahtevam komunističnih časopisov, da vlada takoj izžene jezuite iz dežele.

Komunistično časopisje v zadnjem času silovito napada proviziorno vlado, očita ji konservativnost ter urgira "pravo revolucijo," ki naj odpravi armado, deportira jezuite in druge katoliške rede, konfiscira zemljo in jo razdeli med ljudstvo.

Ogrska protestira proti trianonski pogodbi

Budapešta, 18. maja. — Več kot sto ljudi je včeraj korakalo ob reki Donavi v protestnem pohodu proti trianonski pogodbi, o kateri pravijo, da je oropala Ogrsko za dve tretjini njene teritorije. V več mestih so bili sklicani shodi in sprejete so bile resolucije, da se apelira na Ligo narodov glede revidiranja pakta.

Unije podpirajo stavko svilnih delavcev

Državni in federalni posredovalci prispepi v Allentown, da poravnajo nesoglasja.

Allentown, Pa. — (FP) — Organizirano delavstvo v Lehigh dolini bo podpiralo stavko 3.000 svilnih delavcev, ki nameravajo vztrajati v boju za dostojne razmere in višje mezde do konca. Tako je izjavil Clarence J. Mosere, predsednik delavskega sveta v Lehigh dolini.

Mosere je pohvalil svilne delavce radi učinkovitosti njihove akcije, ki je povzročila, da je bilo delo v 33 tovarnah v neunijskem okrožju, o katerem se je mislilo, da ne bo nikoli organizirano, ustavljeno. Večina tovarn je bila prenesena iz Patersona, N. J., v Allentown, ker so se lastniki hoteli izogniti močnim delavskim unijam v Patersonu in so pričakovali v Allentownu bolj ugodno polje za izkoriščanje delavcev. V Allentownu je bila delavska unija nepoznana reč, dokler ni prišel v mesto Arthur McDonnell, organizator United Textile Workers unije, in pričel a kampanjo za organiziranje delavcev. Kampanja se je pričela pred enim letom in bila je uspešna.

Državni in federalni posredovalci so prispepi v Allentown v svr-ho poravnanja nesoglasij med stavkarji in svilnimi družbami. Voditelji stavkarjev so podali izjavo, da so vključili zahteve glede mesečne letvice in drugih pogojev v pogodbo, ki bo predložena v sprejetje tovarnarjem, kadar bodo ti pristali na pogajanja z delavci.

Svilna industrija v tukajšnjem okolišču takorekoč počiva radi stavke v 33 od 38 tovarn. Tovarnarji so izjavili, da ne bodo obnovili obrata, dokler se organizatorji ne umaknejo iz mesta. Pravijo, da so bili delavci popolnoma zadovoljni s delovnimi razmerami in mezdami in bi ostali še nadalje na delu, ako ne bi bili prišli med nje "sunanji agitatorji". Odločili so se, da ne bodo nikdar priznali unije, toda med stavkarji prevladuje mnenje, da se bodo premislili, ko bodo videli, da se delavci ne marajo vrniti v tovarne, če se ne odpravijo razmere, ki so dovedle do stavke.

Liga bi rada zavlekla razorožitveno konferenco

Zeneva, 18. maja. — Liga narodov se resno posvetuje, da se preloži razorožitvena konferenca, ki se ima vršiti v prihodnjem februarju, na poznejši čas.

Nekateri uradniki argumentirajo, da bi konferenca, ako se upošteva sedanjí politični in ekonomski položaj evropskih držav, doživela fiasko, če se bo vršila v določenem času.

Velika brezposelnost v Indiji

London, 18. maja. — V Indiji je 40.000.000 brezposelnih, kot poroča Jamnadas Mehta, indijski nacionalistični voditelj v Bombaju in statistični ekspert. On trdi, da je več kot 10.000.000 zgubilo delo v prošlem letu.

Konvencija delavske federacije

Ottumwa, Ia. — Letna konvencija državne delavske federacije bo otvorjena 9. junija v tem mestu. Brezposelnost, zakon za odpravo "yellow dog" pogojev in injunkcij proti delavcem bodo glavna vprašanja na konvenciji.

Zmaga jeklarskih delavcev

Mansfield, O., 18. maja. — Šestnajst sto delavcev, ki so zastavali proti Empire Steel korporaciji, se je vrnilo na delo, ko je korporacija umaknila mezno redukcijo za 15%.

Mosley se nagiba k fašizmu

London, 18. maja. — List "Express" poroča, da namerava bivši laborit Oswald Mosley organizirati neodvisno politično stranko po vzorcu nemških fašistov, gi jim načeluje Hitler.

POLITIČNA SITUACIJA V INDIJI SE ČISTI

Podkralj objubil Gandiju, da bo Velika Britanija izpolnila pogoje delhijskega premirja.

Simla, Indija, 18. maja. — Konferenca med Gandijem in podkraljem Willingdonom ter drugimi visokimi britanskimi uradniki, ki se je vršila v tem mestu, je mnogo pripomogla za razpršitev političnih oblakov, ki so se zbirali nad Indijo v zadnjih mesecih radi hujšajočih izjav, ki so bile izrečene v Londonu z ozirom na plemenske izgrede med Hinduti in muslimani. Indijski nacionalisti so bili vrujani in niso mogli verjeti, da se bo Velika Britanija držala pogojev premirja, ki je bil sklenjen v Delhiju.

Willingdon je na konferenci zagotovil Gandija, da bo Velika Britanija izpolnila pogoje delhijskega premirja do pliche in se ne bo ozirala na hujšajoče govore, ki so bili izrečeni v Londonu. Dalje je izjavil, da bo britanska vlada gledala, da se bodo državne zadeve izvajale v liberalnem in demokratičnem duhu, če bodo indijski nacionalisti kooperirali s britsko vlado, da se Indija pripravi za samovlado.

Gandi se je zadovoljil s podkraljevo izjavo in je prvič, odkar so postali odnosi med Hinduti in muslimani kritični, podal optimistično napoved, da je konferenca ustvarila pogoje za rešitev problemov, ki delajo velike poteškoče Indiji in Veliki Britaniji.

Odpokliče ameriških pomorščakov

Unija za ameriške civilne avoboditve urgira Hooverja, naj poslove ameriške pomorščake s Haitija domov.

Washington, D. C. — (FP) — Sedem članov narodnega odbora Unije za ameriške civilne avoboditve je poslalo predsedniku Hooverju pismo, v katerem ga urgirajo, naj takoj odpokliče ameriške pomorščake in uradnike s Haitija. Pismo so podpisali Harry Elmer Barnes, Arthur Garfield Hays, Hubert C. Herrington, Henry Raymond Mussey, William Pickens, Amos Pinchot in dr. Harry F. Ward.

Pismo navaja poskuse Unije, ki jih je podvela, da se konča ameriška nadvlada nad otokom, odobrava priporočila izredne komisije, ki je bila poslana na Haiti pred dvema letoma, ter dostavlja:

"Naše mnenje je, da so ameriški pomorščaki na Haitiju popolnoma nepotrební za vzdrževanje reda. Prepričani smo celo, da so odgovorni za nemire, in radi tega bi morali biti v interesu miru takoj odpoklicani. Želimo, da administracija upošteva priporočila komisije, ki je uvedla preiskavo situacije na otoku, ter odpokliče pomorščake in uradnike ter prepusti domačinom, da sami vzdržuje red v svoji deželi.

"Ako ne bo administracija podvela teh korakov v najkrajšem času, se bojimo, da bodo izbruhnili ponovni nasilni izbruhi proti ameriški okupaciji. Poročila s Haitija, ki pripovedujejo o terorizmu ameriških uradnikov in pomorščakov, so znamenja, da ne bodo Haitičani vedno tolerirali ameriški imperializem."

Nemčija aretirala francoske letalce

Schweinfurt, Nemčija, 18. maja. — Nemška vlada je zaplenila tri francoske vojaške aeroplane in aretirala pilote, ko so pristali na tukajšnjem letališču. Letalci so izjavili, da so pomotoma prileteli na nemško ozemlje.

Prigor iz Indije. Slika kaže domače policarje, ki na povelje Angležev stražijo napol demodirano prodajalnico platna v Čawpuru, kjer so bili veliki izgrei. Dokler bodo Indijci sami pomagali tlačiti Indijce, ne bo neodvisnosti za Indijo.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO EN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročniki: na Zdravstveno drlavo (liven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrti leta; na Chicago in Chicago \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta, na leto \$1.88.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Chicago \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

One dollar per copy—Reprints as no charge.

Advertising rates on agreement—Manuscripts will not be returned.

Naslov na vas, kar ima otiš s listom

PROSVETA

2667-49 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Rusko šolsko berilo

Ves kapitalistični tisk Amerike pridno piše o Rusiji, nove knjige o sovjetskih izhajajo kot za stavo — tudi naš slavn Jure se kosa — pa dajmo se mi kaj napisati.

Na primer o novi čitanki za sovjetske osnovne šole, katero so pravkar prevedli v ameriško angleščino. Prevedli so jo ne radi tega, da jo porabijo za ameriške šole — Bože dragi nas čuvaj tega! — ampak iz gole radovednosti, da bomo mi Amerikanci, ki stojimo visoko nad Rusijo, čitali, kaj morajo čitati ruski šolniki in kake vraže nauke tlačijo boljševiški učitelji v njihove mlade možgane — pardon, mlade duše.

Odpremo in čitamo. Kaj? Povest o sistemu produkcije v Ameriki! Great Scott! Spominjate se še, bratje, kaj smo morali mi čitati v naših šolskih berilih? Bedaste pravljice o junakih, basni o lisici in ježu in podobno. Ruski otroci pa berejo v šoli konkretne primere iz resničnega življenja! Ze v nočni mladosti se seznanjajo z razliko med sovjetskimi in ameriški sistemom proizvodnje.

Citamo sledeči primer:

"Mr. Fox v Ameriki se zmišljal, da bo produciral klobuke. Odpre tovarno, postavi vanjo stroje in najame delavce, pa hajd s klobuki na dan. Mr. Fox se zmišljal isto. Odpre tovarno za klobuke in hajd s klobuki na trg. Takisto sklene mister Noodle. Isto mister Foodle. Pa še mister Foodle. Vsi producirajo klobuke in jih kopijo na trg. Kmalu je več klobukov kot je odjemalcev. Nevarnost je, da padejo cene. Zda mister Fox brj zapre tovarno in postavi delavce na cesto, če, da je preveč klobukov — nadprodukcija, depresija. Isto stori mister Nox in tudi mister Noodle pa Foodle in končno Foodle. Vse tovarne klobukov počivajo, delavci pa trpe pomanjkanje toliko časa, dokler ne pade zaloga klobukov. Nato se ponovi ves proces do druge nadprodukcije. Ta proces velja za vse potrebščine in vse industrije. Vse se producira na slepo, vsačdo na svojo pest brez ozira na potrebe in porabo. Sovjeti delajo drugače. Sovjeti imajo načrt in organizirajo produkcijo po načrtu in potrebah."

Alli se gornji primer ujema z resnico? Čujmo, kaj pravi kritik, ki piše o omenjeni čitanki v člankem kapitalističnem listu "Daily News":

"Čim bolj premišljujem to reč, tem bolj sem v strahu, da bo to res..."

Ruska šolska izobrazba se torej opira na resnično življenje in tolmači mladini vsakdanja dejstva. V tem je bodočnost nove Rusije! Bodočnost ruske družbe je težko v sedanjih eksperimentih, ki so od danes do jutri, pač pa je v pravilni izobrazbi mladine. Za novo družbo morajo biti novi ljudje!

Fred Smith, brezposelni strojnik, je bil pred nekaj dnevi v Chicagu obsojen na 50 let zapora radi roparskega umora. Zda je star 47 let. Dokler je delal, je živel pošteno. Kakor hitro je izgubil delo in ga je dolge mesece zastopil lakla, je v skrajni stiski, da reši svojo družino pomanjkanja, poskusil s ropom in pri tem je ustrelil čuvaja Marshall Field & Co.

To je vsa povest. Ali je to posploševanje redkih izjem? Polcija in sodišča govore drugače. Na tisoče je takih slučajev. Pošteni delavci postajajo roparji in marsikateri je morilec. Moralna pokvarjenost? Pomanjkanje vere? Ali še kaj drugega? Stara pesem. Stara praskanje mozoljčkov. Vroki so pod kodo družbe, na dnu, kjer so korenine boja za obstanek. Devetdeset odstotkov zločinov izvira iz krivičnih ekonomskih razmer.

Ameriški rumeni tisk je že davno prenehal strašiti z nacionaliziranim Rusij. Pravljica je tudi zanj že prenehanja. Slovenski rumeni tisk v Ameriki ni še dosegel ameriškega, zato se še vedno smešl s pravljicami o Republikanskem združenju. Se več. Čim bolj se ponavljajo te pravljice, tem več jih je in bolj so bedaste. Očividno je, da imajo avtorji teh pravljic naše delavce za strašno zabite, drugače bi se potrudili, da bi poročali resnične podatke, če že mialijo, da morajo pisati o tem vaake kvatre.

Filozofija starega Soja:

Citam, da ameriško ljudstvo plačuje letošnji milijard dolarjev raketerjem. To znači, da Amerika še vedno dežela velikih prihodkov. Vsekakor, ki hoče biti raketer. Za milijard dolarjev ni dosti priložnosti. Za

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

(Beležke in poročila domačih vesti, ki jih Prosveta prinaša dnevno v rubriki "Glasovi iz naselbin," naj včasih podpiše svoje polno ime in navede naj manj, kar naj znači, da jamčijo za svoj prispevek. Poročila in dopisi naj bodo jedrasti, kratki in resnični; opisani morajo biti v dostojnem tonu. Na anonimna pisma in dopise se ne bomo odzivali.)

To in ono iz Johnstowna, Pa.

Zadnje čase so se dopisi od tukaj največ bavili s poročili o smrtnih slučajih in tudi ta ne bo brez tega.

Dne 5. maja je v bolnišnici preminula Vincencija Kobal, soproga znanega rojaka John Kobala. Bolehala je okrog tri tedne za sladkorno boleznijo. Pokojna je bila poznana kot zelo miroljubna žena ter dobra mati svojim otrokom. Ko se je med svetovno vojno nahajal v Zdravstvenih državah, je bila ona s štirimi malimi otroki ostala v Trstu brez sredstev in brez vsake pomoči, kajti vsaka komunikacija z možem je bila izključena; niti ona niti soprog nista par let vedela, če so živi in zdravi. Da je preživljala sebe in otroke, je ta junaška žena opravila dela, ki je še močnim možem naporno. Skoro vsa dobo vojne je bila zaposlena v plinarji pri vročih pečeh, vedno v skrbeh za otroke, ki jih je same pustila doma, da jim je zamogla prislužiti mali grčljaj. Brez dvoma si je že tedaj nakopala bolezen, ki jo je polagoma umorila.

Po vojni je leta 1920 prišla skupno z otroci v Ameriko, kjer bi ji naj bilo nekoliko boljše kakor v starem kraju. In ko so otroci nekoliko odrasli in ko bi ji v resnici pristojalo malo počitka, pa je podlegla "dobrotam," ki jih prejema proletarci za svoje mukotrpno delo.

Pokojna Vincencija je bila stara 51 let. Njeno deklško ime je bilo Vidrih in je bila doma iz Nanosa pri Vipavi, po domače Oramova. Bila je članica društva Triglav št. 32 SNPJ. Zaprta tri hčere, izmed katerih sta dve omoženi, ter soproga in dva sina. Pogreb je bil cvilen in udeležba pri pogrebu je bila tako ogromna, da je bilo še malo takih, iz česar je sklepali, da je bila povsod priljubljena in spoštovana. Slovenska Moxham godba ji je zaigrala žalostinke na domu in na mirodvoru, v slovo pa ji je govoril sobrat Frank Čuček.

Zaljubljeni družini izrekam naše iskreno sožalje!

Po poročilih ljudi, ki jim je znana naša fara bolj od bližje, pravijo, da menda ne bo nič. Deharja, da se kupi ali pa sežida cerkev in šola, ni. Sedaj so na "Jerpergah" v hrvaški cerkvi, kjer so razpostavili svoje svetnike, kar pa ni bilo hrvaškemu cerkvenemu odboru povšeč, z izgovorom, da kranski svetci nimadu nikakovo pravu v hrvaški cerkvi in da naj se ven pobere. Ker le niso hoteli "mufat", so jih dali Hrvatje prenesti ali pometati v klet pod cerkvijo in pri tem se je baže pripetila nesreča. Eden izmed kranskih svetnikov al je namreč zlomil roko. Če mu je kdo nudil zdravniško pomoč, o tem kronika ne pove. Pa saj je bil menda iz mavca ali pa iz lipovega lesa. To omenjam zaradi tega, da sedanja depresija še svetnikom ne prizanaša — kaj šele delavcem!

Majnika proslava, ki jo je priredil socialistični klub dne 2. maja v Slov. izobr. domu na Franklinu, je bila velik moralen uspeh, ne toliko iz finančnega ozira, ker na to se ni preveč ozirolo. Igra "Njegov jubilej", ki so jo člani kluba uprizorili, je bila zelo dobro uprizorjena, ako računamo na kratko odmerjen čas, v katerem so se jo morali igralci naučiti. Dvorana je bila do zadnjega kotička napolnjena in vladala je vzorna tišina ves čas, kar je dokaz, da ji je občinstvo sledilo z vso pažljivostjo. Igra "Hans von Smash," katero je uprizoril v angleškem jeziku klubov naraščal, je pa spravila vsakega v smeh. Vloga Hansa je igral Vlado Mrak tako dobro, da bi mu bilo težko dobiti tekme. Ako se bo v nadalje udeleževal v tej stroki, bo akoro gotovo dosegel zelo dobre uspehe na gledaliških odrih. Sicer so pa bili vsi igralci na svojem mestu.

Na proslavi 1. majnika je imel govor sodrug A. Vidrih o

pomenu Prvega maja, ki naj bi služil kot praznik svetovnega delavstva, ki al ga je postavilo samo kot odločen protest proti sedanjemu sistemu. Slov. pevski zbor "Bled" je zapel dve krásni skladbi v mešanem zboru, hrvaško pevsko društvo pa dve v slovenskem in dve v angleškem jeziku, ki jih je nad vse dobro izvajal. Oba zbora je vodil znani profesor Hans Roemer in sta vredna, da bi nastopala tudi na velikih odrih. Program je trajal skoro do enajste ure zvečer. Plesalčinim se je moralo podaljšati čas za eno uro. Je pač dobro, da imamo "daylight saving time," da se včasih kako uro "profitira," kajti pri nas v Penni je takozvani "blue law" še vedno največja svetost.

O delu po tovarnah in premo-godnih ne bom pisal, ker ga ni. Par dni delajo na teden — nekateri — za bomo mezo in ti so še srečni. Tolaži nas to, da se davki vedno višajo in da člani kongresa v Washingtonu si nameravajo zvišati svoje plače z \$10,000 na leto na \$15,000, kar naj pomeni za ameriško ljudstvo, da je prosperiteta že za vogalom — X.

Razne vesti

Crafton, Pa. — Pred dobrim mesecem je Pittsburgh Coal kompanija zaprla tukajšnji prometorov in 500 rudarjev je bilo ob delo, kar je še povečalo že obstoječo revščino. Se nič ne izgleda, da bi se v bližnji bodočnosti obrat v rovu obnovil, najbrž ne pred jesenjo. Kako se bodo ti reveži preživeli, je pač uganka, kajti omenjeni rov je že prošlo zimo slabo obratoval; delali so v njem po dva in tri dni na teden.

Dne 25. aprila je priredil soc. klub veselico, ki je bila precej dobro uprizorjena, udeležba pa je bila slaba, menda radi slabih razmer. V imenu kluba se zahvalim igralcem za trud in poštvalnost, kakor tudi posetnikom za udeležbo.

V nedeljo 24. maja priredi federacija Prosvetne matice piknik pri Slov. domu v Moon Runu, Pa. Na programu bo več govornikov in drugo, dramski odsek pa ponovi igro "trije tički," burka v dveh dejanjih. Ker je bila udeležba na prvi uprizoritvi 25. aprila slaba, je upati, da bo dne 24. maja mnogo boljše. Igra prične ob 2. popoldne v domovi dvorani. Pridite vsi in se z nami zabavajte dne 24. maja!

Jakob Škerl.

"Amerikansko-slovenski klub"

Ely, Minn. — "Amerikansko-slovenski klub", ki je bil ustanovljen meseca novembra lanskega leta, prav dobro napreduje. Klub je po smereh naroden in v njem ni prostora za nobeno strankarstvo. Namen kluba je: medsebojno sodelovanje v vseh zadevah, v splošno korist slovenskega naroda na Ely. Kar večina sklene na seji, je merodajno za vse člane, vsak član pa ima enake pravice in dolžnosti. Ako se kateri član ne udeleži seje, je njegova krivda. V takem slučaju je dolžnost vsakega poštene-ga človeka, da podpira zaključke, ki so bili sprejeti na seji.

Seje kluba se vršijo vsako četrto nedeljo ob pol dveh popoldne. Klub je sestavljen, po odborih sledeče: izvršni odbor, 5 članov; predsednik, podpredsednik, tajnik, zapisnikar in blagajnik. Gospodarski odbor, 6 članov, katerih ena glavnih nalog je, da premostijo vsako stvar kakor bi se boljše gospodarilo z vsemi pravami kar je javnega lastništva. Pomožni odbor sestoji iz 6 članov; 6 distriktnih odborov, vsak izmed njih sestoji iz 3 članov. Nadzorni odbor sestoji iz 3 članov. Vsi ti odbori skupaj sestavljajo glavni odbor kluba. Klub ima sedaj 978 članov in jih še dalje pridobivamo.

Nadejamo se, da bodo vsi odbori in drugi člani točno vršili svoje naloge. Vsek naj se zaveda, da ako nihče ne dela, ni nič storjenega in le ako vsi vsak ne-koliko štrvujemo za naš narod, potem lahko pričakujemo uspehov in napredka v splošnem.

Klub je sedaj dovršil slovensko ljudsko štetje v naši naselbini. Prvič v zgodovini tega mesta se je to storilo. Rezultat štetja je sledeči: Vseh Slovencev oziroma Slovanov (drugi Slovanov je le mal odstotek) je 3016. Amerikanskih državljanov je 1197, nedržavljanov je 186. Nad 21 let starih je 1383, pod 21 let starih je 1633. Lastnikov domov je 466.

Nedržavljanji imajo večina prvi papir in se trudijo, da dobijo drugega. Klub je nakupil tudi živil in jih razdelil med brezposelne in druge revne slovenske družine. Želeči je, da vsaka Slovenka in vsak Slovenec, kdor še ni član kluba, pristopi. Iz števila članstva je razvidno, da je že ogromna večina Slovencev v klubu. Nobenega vzroka ni, zakaj ne bi bil vsak Slovenec član svoje narodne organizacije. Klub je samostojen, ker želimo imeti svobodo, da sami delami zaključke kakršni se nam vidijo bolj pravi. Za Amerikansko-slovenski klub:

Dan Bohinc, predsednik, Martin Grahek Jr., tajnik, John Kapech, blagajnik.

Referenca Prosvetne matice

Bridgeport, Pa. — Podpisani uradniki konferenca za vzhodni Ohio, pozivamo društva in soc. klube, ki so pridruženi tej organizaciji, da se konference, katere se vrši na Glencoe dne 30. maja, popoldne, gotovo udeležite.

Popoldne bo prireditev v prid konference. Na programu bomo imeli mladega govornika Viktor Tushka iz Power Pointa, O. Poziva se tudi klube, ki so v zastoj zadnje čase, da nas obvestijo, ako se jih bo moglo zopet odzive, da bomo šli s podvojeno močjo na delo v prid delavskega pokreta. Zda v tej mizeriji je čas, ako smo res zato, da se osvobodimo verig, v katere smo priklenjeni. Brezposelnost, šikaniranja, korupcija v kapitalističnih strankah. Pričimo z resnim delom za odpravo tega zla.

Tudi društva, ki se niste pridružena tej organizaciji, pošljite zastopnike, da bomo šli skupaj na delo. Somišljeniki, ne prezrite tega poziva, ker tu gre za koristi vas in vaših otrok. Tudi je naša naloga, da pričemo čimprej mogoče mladino poučevati o ciljih prave delavske stranke. Na tej konferenci se bo o vsem tem razmotrivalo in še več drugih važnih stvari bo na konferenčnem kot na veseljem programu. Odbor konference vas poziva, da se udeležite in pripeljite svoje znanke in prijatelje.

Za odbor: — Joseph Snay, tajnik, Frank Matko in Tony Kravjanja, nadzornika, Louis Gorenc, Martin Pirc, Nace Ziemberger, Anton Bradley, John Meracl, organizatorji, John Rebol, zastopnik helmontske politične lige.

Poročilo iz Sygana, Pa.

Dne 9. maja je šel dramski odsek soc. kluba št. 11 iz Bridgeporta, O. igrat za klub št. 13 na Syganu, Pa. Priredba je izpadla v zadovoljstvo vseh. Saj tako je bilo opaziti na priredbi. Udeležba je bila dovoljna, zabave in smeja tudi dovolj. Kar se tiče igranja, jih ne bom opisaval, ker sem sam prizadet. To naj stori posetniki. Deklamacija Anice Kramfar "Mi smo mladi" je bila izborna. Ona bo še lahko dosti koristila sodr. na Syganu, ako hočejo njeno zmoglost porabiti.

O Syganu smo že leta nazaj čitali in slisali, da tam žive napredni rojaki. In to nam priča klub št. 13, ki že čez 20 let obstoji, in društ. 6 SNPJ, ki ima svojo dvorano in vedno kadar gre za napredne stvari, delajo skupno. Kako so delali stari sodr. in pionirji, da je priredba v zadovoljstvo izpadla! To kaže, da se res zanimajo za delavski pokret. Vsa čast jim. Zavedajte se, da delate za pošteno delavsko stranko. V imenu dramskega odseka kluba št. 11 se vam zahvaljujemo za vaš trud in poštvalnost za časa našega obiska. Želim, da bi se še videli v tako veseljem razpoloženju kot je bilo 9. maja.

Novi soc. klub na Imperialu, Pa., je imel priredbo isti večer. Sodr. Jakob Ambrožič, tajnik konference iz Moon Runa, je nam povedal predno smo šli iz Sygana, da je tudi dobro uspeša. Vse kaže, da se delavstvo čimbolj zanimalo za delavsko stvar. Saj je pa tudi že čas, da gremo skupno na delo. Ako se zda ne zdramimo v tej depresiji, potem naj nas kar naprej izhajajo kapitalisti.

Druga vesela vest je, da se mišl ustanoviti soc. klub v Salemu, Ohio. Le naprej! Dne 14. junija bo sestanek ob 10. popoldne v zborovalnih prostorih društ. 476 SNPJ. Rojaki, somišljeniki, ne prezrite tega dne. Pridite vail! Tudi sodrugi iz West Pointa naj se udeleže. Saj gre v korist vseh. Napravimo armado zavednih delavcev, da bo čim večja.

Joseph Snay.

John iz Kanade se zagovarja

Windsor, Ont. — Dne 8. maja je urednik netolerantno odgovoril Johnu. Obodil ga je, kot obsojajo vsi drugi kapitalistični listi, direktno za komunista, kot slab element. Iz kritike razvidim, da ti ljudje niso za človeško družbo. Da, če je delavec komunista, nima pravice dopisovati v delavske liste! Kaj takega nisem pričakoval, od delavskega in tolerantnega urednika.

V javnosti povedano, sem član Workers' Unity League in Canadian Labor Defense League. Znan mi je tudi program kom. partije. Tudi mene so že klicali "reči ajzenponar". Ker je ta na enem in istem mestu, po mojem prepričanju, sem izstopil iz kapitalističnega monopola. V novi družbi sem spoznal še boljše ljudi, kakor so ajzenponarji. Saj ima Nemčija približno 6 milijonov nove družbe. Kam bodo z njimi? In vsi ti proletarci so si edini v programu po celem svetu! Ni razlike med evropskim in ameriškim komunizmom; je samo ene vrste. Vse drugo je social-demokratsko! Pravico imam do prepričanja, to vem; tudi še nisem mislil ali pisal, da so vsi tepci, kdor ni mojega prepričanja, to je nespametno, netolerantno! Kdor še ni tega prepričanja, lahko še bo, saj so ugodnosti za to. Z zavijanjem dejstev se nič ne doseže. (Imate prav.) Dogmatizma pa ne pošiljam delavskemu listu. Saj ga je tako preveč, kamor se ozrem.

Soditi moje učenosti o Marksu: Poglejte knjižico, ki jo je izdala Prosvetna matica JSZ. Marks in Lenin sta izboljšavala teorijo, ne pa zamotavala! Boljševiki priznavajo, da je Rusija sto let za Zdrženimi državami v pogledu industrije — v socialnem razvoju so pa sto let naprej od Amerike! Thomas vidi prevelike žrtve v civilni vojni. Ne v delavstvu, ampak v svojem lastnem interesu. Zadnja vojna je zahtevala milijone žrtve, bodoča dvakrat toliko in delavci ostanejo v istih sponah in verigah kot sedaj.

Zakaj so žrtve kapitalizma? Nam je jasno! Brez žrtve ni svobode! Dokler milijonar vodi borbo za osvojitve delavstva, je še daleč svoboda! — John iz Kanade.

Odmev na izjavo

Ely, Minn. — Podpisani in prizadeti sem čital v Prosveti št. 108 izjavo g. Geo. L. Brozicha iz Chicaga, Ill., v kateri pravi, da so "vse njegove obligacije javno zabeležene in da vsakomur lahko da pojasnilo." Želim in zahtevam, da mi v smislu njegove izjave da pojasnilo o moji zadevi, ki sega nazaj v tiste čase, ko je bil on bankir na Elyju, Minn.

Joe Seliskar, 401 Sheridan st.

Znanstveno predavanje

Chicago, Ill. — Dne 23. maja ob 8. zvečer v Howell poslopju na 1931 S. Racine ave. bo predaval dr. Franjo Preveden o predmetu: "Odnošaji med pojmi in besedami." Vstop vsakomur prost. Predavanje prireja "Slobodna gospodarnica." Za odbor,

Jon. Matovičkin.

Silas H. Strawn, članski bankir, izvoljen za predsednika ameriške trgovske zbornice, ki bo morda vodil splošno kampanjo za znižanje meze.

Za svobodo Italije!

(Nadaljevanje.)

Kljub temu je vsako leto deficit budgetu. Kam gre denar? Za avio-pal za podkupnine tovarnarjem in veleposelnikom, da podpirajo vlado, za avto cesto do kma do Ostije, po kateri se dnevno vozi Mussolini in ki je razsvetljena z 2300 električnimi svetilkami, za pumpanje vode iz jezera Nera v katerem so stare galeje, za podkupnine inozemskih časopisov, za volilne konteste nekših fašistov, za protifrancoško politiko na Balkanu, za tvrdo Arnoldo, za D'Annunziove kaprice, za prilice fašističnih veljakov za parade in pompozne shode, za križarke in basanje papeževe torbe.

4) Fašistični parazitizem. Tu je naš števil, ki kažejo, kako fašistična mašinerija ljudski denar, dočim nima ljudstvo od nje ne bene koristi. Fašistične korporacije imajo najmanj 10,000 uradnikov; fašistična stran 10,000; posebna milica (vštevši 3000 častnikov) 40,000 mož; podežatni, vodstvo otroške organizacije Balile in propagandisti v inozemstvu štejejo 20,000 mož; tajna policija Ovrta 20,000 mož. Torej najmanj 100,000 parazitov, ki masno plačani in nič ne delajo, razen zgan. Ako računamo, da je povprečna mesečna plača za vsakega teh parazitov 2000 lir, izda fašizem letno dve milijardi in pol za vzdrževanje svoje mašine. Če pa še prištejemo ogromne plače ki jih vlečejo vodilni fašisti in moške kot Belloni, Gualino, Panzarasa, Mazzotti, Bal Ciano itd., znašajo plače tri milijarde. Res da fašistični profiterji ne več kot par tisoč, toda ti imajo voljeje apetite.

To so štirje glavni vzroki krize v Italiji ki dokazujejo, da kriza ne izvira iz Amerike temveč iz stupidnosti in požrečnosti fašistov. Ako to razumete, boste v bodoče manj verjeli pravljicam, ki jih raznašajo fašistični propagandisti. Ako vas bodo še nadlegovali, vprašajte jih, kaj ima ameriška depresija oprav z visoko stabilizacijo lire, s prepovedano emigracijo, ogromnimi davki in s kraljevskimi plačami za 100,000 parazitov.

Ti primeri povejo boljše kakor sto govov, kaj v resnici pomeni diktatura. Diktatura je sistem vlade, v katerem napake ene človeka povzročajo mizerijo vsega ljudstva. Parlamentarni sistem ima svoje slabosti; svetu ni nič perfektnega. Ampak parlamentarizem dovoljuje ljudstvu, da kontrolira lo vlade in lahko prepreči najhujše napake najrsramotnejše škandale. Če ministristvo strelji kozla, ga parlament lahko odsvi s zaupnico; in če parlament ne izvaja volje ljudstva, ga ljudstvo lahko izpremeni pri prvih litvah. Toda, ako diktator ustrelji, se ga ljudstvo ne more inebiti drugače kot z revolucijo, ki pa zahteva velike žrtve. Zato pa, delavci parlamentarni režim obstoji v vseh civiliziranih deželah. Radi tega moramo, kadar fašizem zame, vrniti se k parlamentarnemu sistemu, ki bo v resnici, ne samo navidezno, ogledalo ljudske volje.

Novi italijanski parlament se začne z ustavodajno skupščino, ki bo sestavljena iz predstavnikov, katere izvoli vse italijansko ljudstvo. Skupščina bo imela oblast sprejeti novo ustavo Italije. V tej skupščini bodo zastopali vsi socialni razredi proporcno po svojem številu. Valed tega bo delavstvo Italije — ako ne pridruži delodajalcem in duhovščini — lahko imelo pretežno večino v skupščini. Na važnejše je to, da delavstvo ve kaj hoče in k svojim pravi interes, tako da se izogne pakam iz preteklosti.

II.

Fašizem in delavstvo

Vaše plače, delavci Italije, so najnižje v Evropi. Zmerom ni bilo tako, toda fašizem stori čudež, da vas je postavil na zadnje mesto med vsemi delavci Evrope, tudi delavci Španiji in Jugoslaviji so danes bolj plačani.

Tukaj je oficialna statistika mednarodne ga urada za delo Lige narodov, datirana l. l. 1930, ki se glasi:

Povprečno merilo za mezde je 100, ki je v Angliji, nato pa je označena višja in nižja stopnja plač kot sledi: Zdržene države 15, Kanada 155, Anglija 100, Holandija 82, Norveška 73, Poljska 61, Avstrija 48, Jugoslavija 45, Španija 40 in Italija 39.

Zanesljivost te statistike priznavajo fašisti sami. Fašistični poslanec Zingali je delavski v zbornici 5. decembra 1929, da je povprečna življena racija Italijanov nižja kot pa zdravniški določajo za absolutno potrebno za odraslega človeka. Z drugimi besedami to pravi, da je italijanski delavec podhranjen. Nadalje je Zingali izjavil, da je italijanska večna racija (odmerek) najnižja v Evropi.

Iz uradne fašistične statistike lahko dokažemo, da so bile mezde v Italiji reducirane od 1920-21 za 15 do 40 odstotkov v raznih delih in industrijah. Na primer v avni industriji stiri so bile znižane za 18 do 28 odstotkov; v industriji volne za 25 do 35; v bombažni industriji 30 do 35; na železnih 25 do 35; ladjedelnicah 30 do 40 in v pristančih za 15 do 30 odstotkov.

V vseh ostalih industrijah je fašizem forsiral znižanje od 15 do 40 odstotkov; tudi celo izrednega dela so bile reducirane.

Organizacija "Pravičnost in svoboda" seduje popolno dokumentacijo glede delavskega razmer v Italiji, zato vse to lahko dokazate na cer pa ni treba dosti črniti za dokazanje izjemstvu, kako grozno je fašizem proti delavski meze v Italiji. Mezdni poloj v Italiji je daleč vsemu svetu odprta koljiga.

(Dolje prihodnja.)

RAZNE VESTI

Federated Pictures

Erich Dvinger:

Armada za žičnimi plotovi

Za Prosveto prevedel Tone Seliskar

Artist je kurjač. Vedno brska po žerjavi. Mi pa gledamo v blek ognja in sanjamo. Včasih kdo kaj pripoveduje, največkrat pa molčimo. Seydlitz se ne gane. Blank se blaženo smehlja. Schnarrenberg tuhta. Brunn je zopet stari dovtipnež. Pod misli na svojo kmetijo...

"No, otroci, pa pojdimo spat!" pravi očetovsko vaak večer.

Nekoč je stal huzar zamišljeno pred stojnico, na kateri so se kopičile vse dobrote zemlje. Zamanj se je trudil, da bi nekaj važnega dopovedal stari kmetici. Pomolil ji je levo pest pred oči in parkrat potrkal z desnimi kazalcem po njej. Potem si je del levico pod svoj nos, potegnil k sebi in močno kihnil...

"Nje ponimaj..." odgovarja kmetica in si ne ve pomagati.

Tedaj pride Pod. "Kaj po ji hočeš povedati?" ga vpraša, kakor češ, ji bom pa jaz razložil.

"Tobak za njuhat bi rad," je odgovoril huzar. Pri nas pravimo šmalciar ali brazile...

Pod premišljuje, potem pa potegne iz žepa svoj slavi slovar. "To je malenkost!" je dejal ponosno. "Samo trenutek..."

Išče in išče. Ošabnost ga počasi mine. Obraz se mu raztegne. "Eh, hudiča, tega pa nimam zapisanega!" pravi poparjen in se potuli od tisa.

No, končno, skoraj po treh tednih, nas je našel neki višji oficir. Zmerjal je nalega podčastnika kakor sam satan, grozil mu z večnim ognjem in ustrelitvijo. Slutili smo nesrečo — pa je že bila tu. Drugo jutro so nas prenatovorili v pet vagonov, in zvečer je odpeljal vlak proti zapadu. Protestiral sem, toda brezuspešno.

"E, ti smola!" je dejal Brunn. No pa ni smo jemali stvari pretežko. V teh treh tednih smo se tako pokoprečali, da smo zrl brez strahu v bodočnost.

Staro življenje v dirajočih vagonih se je zopet pričelo. Kupujemo, jemo, apimo. Sneg je skopnel, kmalu bo pomlad. Pod stoji ure in ure pri oknu. "Sedaj so pričeli pri nas s sevljivo," pravi včasih. Ali pa: "Bogve, če menja Ana pravilno njive..."

Na postajah je mnogo vlakov z begunci. Zenske in otroci. Brunn je vedno zunaj. Kadar se vrne, brunda pred se pesem: "Ne bodi žalostno dekle..."

"Kje neki tiči vedno?" sem vprašal Poda. Pod se samo smehlja. "Ali še nisi opazil, da je zopet pri moči? Potem pa — pomlad se bliža! Pa dekleta ga mamijo!"

V Ufi, tatarakem mestu, se mi je posrečilo neopazeno kupiti neki ruski časopis. Hitro sem zdirjal nazaj v vagon. "Dečki, imenitno ribo sem ujel!"

Vsledi smo se tesno akupaj. Tiho, tiho čitam. Seveda pišejo časopisi o samih zmagah, toda te zmag so pridobljene pri krajih, ki so daleč v ruski zemlji. Naše armade so od jeseni zasedle cele province!

Naša volja je oživila. "Ali nisem rekel?" je dejal Seydlitz in pokazal prednje zobe.

"Sedaj bomo Rusijo kmalu premagali, boste videli!" je vzkliknil Schnarrenberg navdu-

šeno. "Se to pomladansko ofenzivo in naše čete bodo korakale v Petrograd?"

Z njim vred sem vzplamtel. Pa sem nenkrat omagal. "Kaj ni bil Napoleon celo v Moskvi?" se mi je zagrizlo v misli. "In... in...?" pa sem molčal.

"Schnarrenberg ima včasih prav," je dejal Brunn naslednjega dne. "Ta je vojak po poklicu. Vojna je njegov kruh, če je tu ali na fronti, njemu je vseeno, on ne more biti drugega kot vojak... Jaz pa sem električar. Pod je kmet in mali Blank prodaja slanike... Ne, ne, mi nimamo ničesar opraviti s tem, nas tudi v bistvu prav nič ne briga! Naj si sami razbijejo butice, če niso zadovoljni... Nas pa naj spuste domov k našim ženam in otrokom in našim poklicom!"

"Ti misliš vedno le nase!" sem ga prekinil. "Mi tu tudi ničesar ne vemo, kako je..."

"Nas nič ne briga!" je vzkliknil neki enoletnik, ki sedi nam nasproti. In je stopil k naši prični in nadaljeval: "In tudi če je bilo pomankanje zemlje ali pa konkurenca vzrok te vojne — če bi porabili vse milijarde, ki jih sedaj postrele v zrak za to, da se zadeva poravnava, bi ne bilo treba niti enega mrtveca! In če bomo sedaj vojno izgubili, kaj bomo imeli od tega? Svet se bo ravno tako gibal brez teh milijard in brez teh milijonov nepotrebnih artev!"

Molčal sem. Ali naj govorim? O ideji in zgodovini —?

Vožnja preko Urala se nam je zdela najkrajša. Dasi ravno traja tri dni, nam ni niti trenutek dolgčas. Na vsakem ovinku se nam nudi krašen razgled v globoke doline. Mnogokrat se vozimo mimo dolin, ki so tako naravno deviške, kakor da še ni tod hodila človeška noga. Ure in ure drda vlak ob strmih skalah, ki stoje tako blizu, da se lahko dotaknemo rdečkastega kamenja, če stegnemo roko skozi okno.

Tisto noč pred Tseljabskim me je zbudil Pod. "Zopet jih hoče nekaj pobegniti, praporčaki!" je dejal tiho. "Slišiš?"

Poslušam. Pod našo prično šepetajo. Silnim razburjenjo sopenje in privezovanje kuli. "To je blazno, Pod!" sem mu zašepetal. "Ali jim naj odsvetujem? Kaj naj počne v teh tujih divjih krajih brez znanja jezika, brez denarja —? S petdesetimi kopejkami in tremi hlebeci kruha vendar ne morejo prepotovati pol sveta!"

"Ne bi se ti posrečilo pregovoriti jih!" mi pravi Pod. "Kdor si kaj takega enkrat vtope v glavo... Sicer pa: Mogoče se peljemo v kakšno drugo Točko. Ah, pusti jih! Ako jih boš zadržal, te bo vse življenje pekla vest, da jih nisi pustil domov..."

Vlak je počasi sopihal v strmino. Na to priliko so čakali. Cvilče so se odprla vrata. Skoraj neslišno je skočil prvi, neki nemški infanterist v mehki sneg. Trije drugi so mu sledili; en Saks, dva Berlinčana. "Zapri zopet vrata, Pod," sem dejal ves razburjen.

Nisem mogel več zaspati. Sedaj so svobodni! Svobodni... V divjem Uralu jih bodo težko našli... Pa četudi... Mogoče sta dva, trije tedni svobode več vredni kakor vse, kar jih čaka?

(Dalje prihodnjik.)

Ivan Podržaj:

KRUH IN LJUBEZEN

(Nesentimentalna zgodba.)

Še to mi obljubi, da ne pojdem k Ferlanu, je grabila pomožna tovarniška delavka Ana obvezno desnico stromitelja Ceferina, ki je stal na majestem pragu črne barake v bivšem taborišču frontnih voznikov in strmel v hladen aprilski večer.

— Obljubiš? Meni na ljubo? je silila vanj in ga držala za obvezo.

Ceferin je molčal. — Vaj nočoj ne! Če še moraš, ti ne branim, toda pojdi drugam, prosim te. Zakaj ne odgovoriš? mu je stresla roko.

— Ana? je spregovoril uporno.

— Torej me nočeš ubogati? je rekla žalostno in spustila njegovo desnico.

Ceferin je stopil s praga in zakrkal:

— Ana!

Ana se je umaknila v barako.

— Ana!

Stopila je nazaj na prag.

— Moram.

Njegov glas je bil razdražen. Napravil je odločno kretnjo s levico in se obrnil k Ani:

— Zenske ne poznate dolžnosti. Ne znate razlikovati med življenjem in ljubezenjo. Ljubezen brez kruha je jalova. Prva dolžnost nas vseh je boj za pravico. Za pravico dela, za pravico obstanke. Za spodoben kruh.

Mahoma je umolknil.

— Kakor voš, je prekinila A-

na mučno tišino.

Ceferin se je vzravnil.

— Zenske ne razumete tega.

Nočete razumeti. Vaš boj za pravico je boj za ljubezen. In po-

tlej? Družina, kopa otrok in ljubezni je konec. Najprvo kruh,

spodoben kruh in potlej ljubezen!

Nekdo je stopil s ceste in se približal.

— Že grem, je stisnil Ceferin

Anino roko in odšel s tovarišem v temo.

Ana je stala na pragu in kakor v molitvi so šepetale njene

ustnice pobožno željo za Ceferinom.

Sobotni večer. Zadnji v aprilu.

Pri Ferlanu je bilo živahno.

Vino in žganje sta razvnela goste — delavce v bližnjem Pret-

vorniku.

— Le pijte in zapravljajte denar!

je zaklical nekdo med vrati.

Gostje so se ozirli.

Na pragu sta stala Ceferin in njegov tovariš.

— Naprej, naprej! so ju vabili.

Stopila sta v zakajeno sobo.

— Semkaj, Ceferin! Roger! so

napravili prostor fantje za mizo v kotu.

— Ne! je vstal eden izmed njih.

— Molči, Grego! Ceferin je

naš!

— Ne! je ponovil Grego in se

jezno odstranil.

Ceferin se je pomilovalno ozri-

za njim in prisedel z Rogerjem k

mizi.

Zaupnik Roger je po kratkem

uvodu sporočil prisotnim, da na-

merava Pretvornik izpretil de-

lavce in je posival na organizi-

ran prosvet. Vnel se je oster

razgovor od mize do mize.

— Zdaj niso časi! je namrgo-

dil čelo Grego in pačil obraz.

— Za pravico in za kruh so

zmerom časi, je dejal mirno Ce-

ferin, ki je doslej molčal.

— Tako je! so pritrdjevali vsi.

— So časi, ko je kruh več ne-

go uprta misel! je zamejkal

Grego.

— Tudi mi mislimo tako.

— On misli drugače. Zanj je

boj za pravico neumna misel! je

poučil Roger.

— Neumnost je izgubiti kruh,

kdor ga ima! je odvrnil Grego

in stopil bliže k vratom.

— Če izgubi trideset, petdeset

ljudi kruh po krivici, je neum-

nost?

— Neumnost je, izgubiti kruh

zaradi... je umolknil Grego.

Ceferin se je obrnil vstran.

— Zaradi? je vprašal resno

Roger.

— Zaradi enega mjalim, je od-

govoril mirneje Grego.

— Ceferin se je ponearedil pri

delu. Kar se je zgodilo njemu,

to se more zgoditi vsakemu. Pra-

vica je na njegovi strani. Kdor

je proti, naj gre jutri na delo!

je pozval Roger.

— Ne gremo! Jutri ne!

— In ti, Grego? je vprašal

Roger.

— Ni ga! Ušel je! Zadal se je

za hlape! Za ovaduha!

— Ostanete močje? je vpra-

šal Roger.

— Ostanemo!

— Ana! Ana! je trkal pred-

delavec Grego na okence črne

barake.

— Ceferin? Kaj se je zgodilo?

se je oglašila prestrašena Ana.

— Jaz sem, jaz...

— Marija pomagaj! Kaj je?

— Nič ni.

— Tiho! Mati bdi. Po kaj si

prišel?

— K tebi.

— Bodi pameten!

— Brez službe je.

— Bo že kaj dobil.

— Misliš zares s njim?

— Čisto zares.

— Ana? se je oglašil slaboten

ženski glas v baraki.

— Pojdi in bodi pameten! je

zaprla Ana okence.

Temna polnoč.

Iz taborišča bivših frontnih

bojnikov je nekdo stopil na

često.

— Od kod?

— Od Ane!

— Lažeš!

— Vprašaj jo!

— Lopov! Izdajica!

— Oooooou...

Težki koraki so se izgubili v

gluhi noči.

Topel majski dopoldan. Solnce

je sijalo skozi zamazana okna v

nemo strojni Pretvorniku. Po-

časni so se odprla vrata. Stromi-

telj Ceferin je premeril z udrti-

mi očmi tihi prostor, stopil k ste-

ni, se za hip zamislil in mahoma

pognal stroje. Ana! je pogoltnil

bolešni vzklik — in transmisije

so mu zapele v slovo svojo brne-

čo pesem.

G. Gessel:

ZDRAVNIKI

To res neverjetno povest mi

je pripovedoval prijatelj, in ko

mu nisem hotel verjeti, mi je

predložil plačane račune.

Začelo se je z zobobolom. Šel

je k zobnemu zdravniku. V ča-

karnici je prečital vse šaljive li-

ste in videl starejšo gospodično,

ki je trepetala, ker se je bala, da

ji bo zdravnik izdri zob. Pre-

den je začel zdravnikov aparat

delovati, se je zdravnik naameh-

nil (čeprav je napravil zaskrb-

ljeno lice) in rekel:

Skrajni čas je že bil, da ste

prišli k meni! Evstahijeva cev je

že precej razdražena.

Nato je začel vrtati in vrtati.

Še tisto noč so napadle prijatelja

težke bolečine v ušesu. Evstahijeva

cev namreč posreduje zvezo med

ustni in ušesom.

Vnjetje srednjega ušesa je

kočljiva stvar, zato se je moj

prijatelj takoj odpravil k specia-

listu za uho, grlo in nos.

Specijalist je takoj obesil ti-

sto slovitno zrcalce z luknjico v

sredi nad desno oko, preiskal

usta, uho in grlo, potem zopet

usta, vzel sondo, jo namočil v

neki sumljivi tekočini in zama-

zal z njo vse odprtine na glavi.

In mu je rekel:

"Tako, zdaj sva opravila! Skrajni

čas je že bil, da ste me obiskali. Vaše

grlo daje človeku misliti."

Ponoči je začel prijatelj ka-

šljati; čutil je, da ga zbada pri

dihanju.

Menda ni treba posebej zapi-

sati, da je bil v velikih akrebh. Bole-

čine pri dihanju so lahko posledica

angine in pljuča so med to boleznijo

posebno občutljiva za okužbo in razne

bakterije. Boljše je, da človek u-

niči bolezen, dokler se ne raz-

vije.

Tako se je prijatelj napotil k

zdravniku za notranje bolezni. Trkal

ga je po hrbtu, poslušal, kako sope,

velič, naj globoko diha, potem, naj

zadrži sapo, ga vprašal, kako deluje

želodec, in ko mu je pacient izdrl vse

otroče bolezni, ga je odalovil:

"Prijatelj, odkrito vam moram

povedati, da ta preiskava ne bo zado-

ščala. Notranja čista človeškega te-

lesa je komplicirana reč. Zdravnik

mora ravnati oprežno. Svetujem vam,

da greste k roentgenologu, da vas

preaveti. Priporočam se za njegovo

sliko."

Prijatelja se je zdaj lotila še

večja bojazen. Ponoči mu je začelo

kruliti v črevih. Nervoznost je bila

tolikšna, da se je začel potiti. V sanjah

se mu prikazovale razne otroče bolez-

ni itd. Zelo ga je mučila nespe-

nost. Zjutraj je ves nadložen

vstal in odšel k roentgenologu.

Zdravnik mu je opasal kak-

šnih 20 kg težek svinčen pas.

Utrnil je vse žarnice, prižgal

ogromen aparat in mu ves čas

zadrževal, da je ta pregled nad

vse važen, morda celo odločilen

za njegovo življenje. Posebno

mu je opisal, kako važne so ali-

ke v primerih z operativnim po-

stopkom. Zelenkasta luč je po-

kazala drob, kosti in srebri no-

vec v žepu. Ko je zdravnik zo-

pet prižgal luč, je rekel: